

A VÁROS

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMÜVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY.

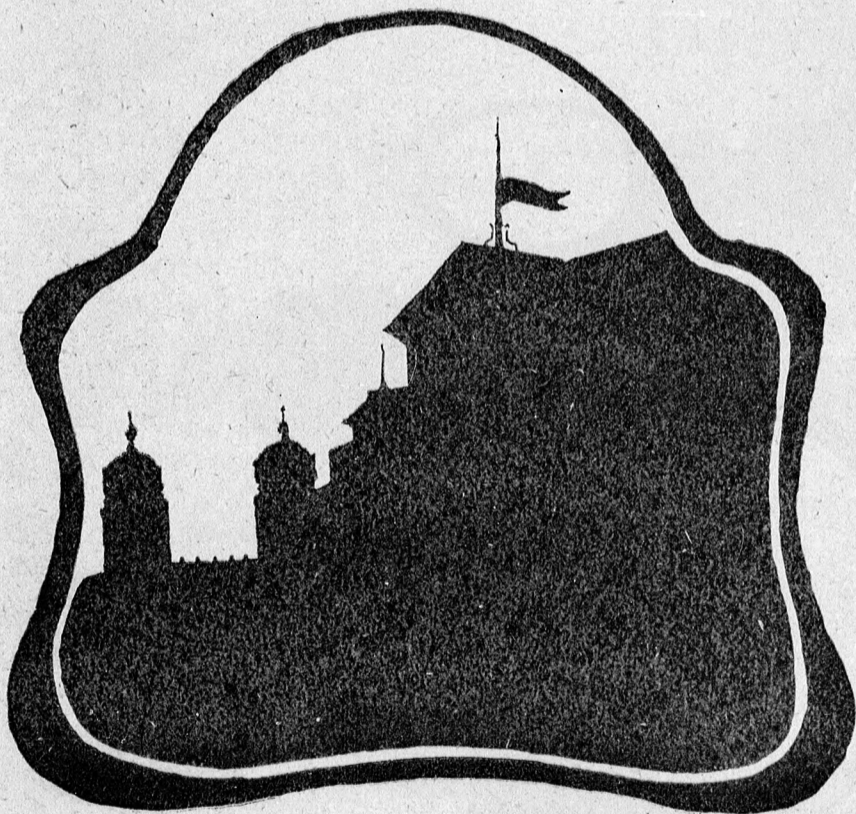
Főszerkesztő:
DR. K. TÓTH MIHÁLY
tanácsnok.

Felelős szerkesztő:
KONCZ ÁKOS
főlevéltáros, tb. tanácsnok.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre . . . 6 korona
Egyes szám ára 10 fillér.

Megjelenik minden hó 1-én
és 15-ik napján.

SZERKESZTŐSÉG:
Városház, Földszint 8. Ide kérjük a kéz-
iratokat.

KIADÓMIVÁLTAL: Városi könyvnyomda-vállalat irodája, mely az elő-
fizetési díjakat és hirdetéseket felveszi.

Kiadótulajdonos: Debreczen szab. királyi város könyvnyomda-vállalata.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-8ó és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városháza, földszint 8. szám.
Ide kérjük a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
Irodája. Ide küldendők az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

= KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. =

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

Kultur palota.

Irta: A. B. B.

Üdvözet a jól értőnek! Bölcsnek keveset! Az okos kevésből sokat ért! Így sorban franciásan, latinosan, magyarosan ez mind annyit tesz: hogy — miután a közvéleményt a legokosabbak irányítják rendszerint — a nagyközönséghez nem illik, nem szabad s oktalanság szót szaporítva sokat beszélni.

A következőkben ez alapelvhez tartom magamat a fenti czim érdekében. De meg a saját érdekemben is, mert, elnézésre méltó hiúságból, nem kívánám, hogy lépten-nyomon érzett tudatlanságomon kívül még tapintatlansággal is vádoltassam.

Debreczen városias kiépítése most kezdődik. Ami ez irányban eddig történt: u. m. a város szabályozási tervének elkészítése, a város csatornázása és vízvezetése mind azt bizonyítják, hogy ezen századokra szóló művek létrehozásában a megkívánható széles látkör az intéző és vezető körökben nem volt meg a kellő mérvben. A város régiebb keletü közvilágításáról egészben sokkal kedvezőbben bátorkodnám nyilatkozni. Ámde míg ez természeténél fogva egy fokozatosan fejleszthető alkotás, addig amazok, ha alapjukban elhibázva vagy csak szűkkeblűen s elegendő előrelátás hijjával létesítettek, utóbb egyáltalán nem fejleszthetők, hanem csakis nyomoruságosan, keservesen toldozhatók, folddozhatók.

Ezen műszaki alkotások a nagy közönséget a műérzek, a közhasználat és a közegészség szempontjából érdeklik első sorban. Azért elég, ha a részletes műszaki bírálatot teljesen mellőzve, azoknak egy-egy ríktó alaphibájára reá mutatok.

A csatorna-hálózatok kereszt-szelvényezése annyira mérsékelt; magyarul, a csatornák belvilága oly szűk, hogy azok nyári gyors esőzés alkalmával az esővizet folytonosan, visszanyomulás nélkül elvezetni nem képesek. Ezt számtanilag ki lehet mutatni, de a város minden szakértője, sőt talán maga a csatornázás mi-

niszteriális tervezője is kész elismerni. Mentség a szűk csatornák alkalmazása által elért nagy költségmegtakarítás és az, hogy ha a visszatoló viz olykor itt-ott egy kis kellemetlenséget, talán kárt is okoz; a normális lefolyás az amugy is rendszerint rövid tartamu gyors esőzés elálltával hamarosan bekövetkezik; tehát nagyobb veszedelemtől nincs ok tartani. Mi vérejtékesen adózó polgárok szinte hajlandók volnánk ezt a takarékosági érvet mentiségül elfogadni; nem így az, akinek pincéjébe, pince-lakásába, udvarára föltozul a város összes ür-székeinek „microbe“-jaival fertőzött csatorna-viz, mert ne feledjük, hogy a csatornázás a „Mindent a csatornába“ rendszer rendeltetése szerint készült. És itt még csak egyet kívánok megjegyezni: Magyarországon, a magyar alföldön a jó Isten által kiválóan földművelésre teremtetett vidéken, nem volna szabad megvetni és mellőzni azt a mezőgazdasági „kincset“, amelyet a nyugati államok az ujjabb korban minden jelentékenyebb város csatornázása alkalmából, különböző módok szerint, de mindig nemcsak mezőgazdasági eredménnyel, de közvetlen pénzügyi sikerrel is fölhasználnak.

Ami a vízvezetést illeti, maga a kiindulási alapeszme szerény nézetem szerint teljesen elhibázott. Egy városi vízvezeték alapkvánalmái: a víz iható jó minősége és a lakosság számához mért vízbőség. Csak az utóbbi szempont bírálatára kívánok szoritkozni a legegyszerűbb számitással. A magán- és közhasználati, öntözési és köztisztasági összes vízfogyasztást naponkint és lakosonkint igen mérsékeltén 200 literben véve föl: a naponkinti vízfogyasztás 100,000 lakosra 20 ezer köbméter lenne. A vízszolgáltatás egyelőre — úgy tudom — 11 mélyfurásu, de nem ártézi kut szolgál; de legyen később 20 ilyen kut, kizártnak látom, hogy azok egyremásra, naponkint állandóan ezer köbméter vizet legyenek képesek szolgáltatni. Egyszóval: lesz vízvezeték, de nem lesz viz!

A város szabályozási tervének első tekintetre szembeötlő hiányai, hogy abban terek, közkertek és középületek elhelyezésére nézve megfelelő gondoskodás nincsen; de legnagyobb

hibája mégis az, hogy megfelelő terjedelmű fejlesztési tervvel kapcsolatban már 10 évvel ezelőtt törvényes erejű jóváhagyást nem nyert, sőt ez a jóváhagyás még ma is függőben van. Állításom — majd azt mondtam élő — pedig csak fennálló és megépült bizonyítékai a város körül az utolsó évtizedben sikátor rendszer szerint vagy minden rendszer nélkül emelt munkástelepek.

Ezek után az utóbbi 2—3 év alatt emelt nagyobb magán épületekre nézve — melyekre nézve a város közigazgatásának természetesen inkább csak körülhatároló mint irányító befolyása lehet és amelyekkel más alkalommal más helyt kívánok foglalkozni — az az észrevételem volna, hogy kívánatosnak látszik és ez talán nem lenne minden jó eredmény nélkül, hogy a városi „Építési szabályok” függelékül a műzslésre vonatkozó némely a helyi viszonyokhoz alkalmazott tanácsokat is tartalmazzanak. Ezen óhajomat indokolom azzal, hogy a kérdéses díszes és legdíszesebb épületek között műzslés tekintetében a legsikerültebb épen az, amelynek diszitése épen a legmérsékeltebb: a Piacz-utca 10. sz. ház.

Most érkezem, ezen terjedelmes áttekintés után, előadásom tulajdonképeni tárgyához. Mindazonáltal nem gondolom, hogy előre tett szükszavusi ígéretemet megszegtem volna, vagy ha igen, úgy jóvá teszem azt azzal, hogy a hosszúra nyult, de minden részében közérdekű bevezetést a dolog érdemének szabatos és lehetőleg összevont, eleve elismert igazságokra épített tárgyalása fogja követni.

Hogy miképen érvényesüljön a műzslés a középületekben és azok elhelyezésében, ez aztán már oly kérdés, mely, a magán-épületekkel ellentétben, egészen a városi közigazgatás hatása és föladata körébe esik. Így a most tervezett kultur palotánál. Magára az épületre nézve egyelőre csak annyit jegyzek meg, miszerint a legelső kívánalom, hogy azon a középület jellege a legkevésbé szakértő szemében is első tekintetre tisztán felöltő legyen. Most az elhelyezés kérdése van napirenden. Debreczenben a város déli oldalán elhelyezett központi vasutállomás a város déli részének fokozottabb fejlődését már is biztosítja. Az egyensúly fentartása végett, a középületek ép ezért előszeretettel a város északi részében helyezendők el. Azon túl oly kiváló középületeknek, mint amilyen az emelendő kultur palota kell, hogy legyen, téren, parkban vagy legalább minden oldalról utcával körítve, főhomlokzattal főutcára nézőleg, kell elhelyezést nyernie. Sem a Hatvan-utcán 23. és 28. szám alatt fekvő, sem a Péterfia-utcán 28. és 30. szám alatt fekvő két telek nem engedi meg az utóbb körvonalazott s elengedhetlen föltéte-

lek teljesítését. Tehát sem az egyik, sem a másik elhelyezési terv nem jó.

Szükségtelen, hogy választást ajánljak... Debreczen városnak módjában áll — nagyobb anyagi áldozat nélkül — megtalálni a város északi részében a minden kívánalomnak megfelelő helyet.

Nincs tovább a tárgyhöz szólni valóm.

Néhány szó az új nyugdíjszabályzat tervezetthez.

A tisztviselők szempontjából nagyfontosságú kérdés a nyugdíj-ügy rendezése. Csaknem olyan fontos, mint a fizetésrendezés. Mert míg a fizetés módot nyújt jelenben a megélhetésre, a nyugdíj azt az aggkor, vagy önhibáján kívül előállott munkaképtelenség esetére is lehetővé teszi, sőt halála után özvegyéről és árváiról is gondoskodik.

A közigazgatás jósága az állam összes polgárainak eminens érdeke. Jó közigazgatás csak olyan tisztviselői kar mellett lehetséges, amelynek megadatik az anyagi mód, hogy önmagát és családját fentarthassa. Megadatik pedig oly módon, hogy nemcsak addig állanak rendelkezésre a megélhetést nyújtó anyagi eszközök, ameddig dolgozni bír, hanem kilátása van arra akkor is, ha betegsége vagy előhaladott kora miatt munkaképtelenné válik. Így áldozhatja teljes munkaképességét a köznek, így szolgálhatja a közigazgatás fontos ügyét érdek nélkül. Ha nem kell a reménytelen jövő miatt a vagyonszerzés, a jövőről való gondoskodás ügyét szem előtt tartva, sokszor hivatalos hatalmával is visszaélve, igazságérzetét és önzetlenségét feláldozni.

Budapest székesfőváros törvényhatósága értette meg először a kor szellemét. Szociális érzékének fényes bizonyosságát szolgáltatta, amikor tisztviselőinek úgy a jelenlegi helyzetén a fizetésrendezés, mint a jövőjén a nyugdíj-ügy rendezése által, az országban leelőször, becsületesen segíteni kívánt. A székesfőváros törvényhatósága látta be először, hogy az átlagos emberi életkort tekintve, de meg a munkabíró képességet is figyelembe véve, a 40 évi szolgálati idő hosszu. Hisz aki egy életen keresztül a hivatali szobák levegőjét szivja, íróasztalok felett görnyedve dolgozza át a fiatalságát, megérdemli, hogy az élte alkonyán egy pár nyugalmas évet is élvezzen, mielőtt a végső pihenőre térne. Ott szállították le először a szolgálati időt 40 évről 35 évre és pedig általánosságban minden tisztviselőre vonatkoztatva. Ott látták be, hogy a régi nyugdíjtörvény, illetve szabályzat szerint az özvegyeket megillető nyugdíj csak

alamizsna, amelyhez ugyan kevesebbet kell már koldulni, de egyáltalán nem elég arra, hogy kenyérkereső nélkül álló özvegy, gyermekeket nevelő anya ellátásául szolgáljon. Elismerték, hogy aki önzetlenül a köznek szenteli életét, méltányos, hogy annak hátrahagyott családjáról a köz gondoskodik.

A szabályzat ilyen értelemben készült el és jóváhagyás végett a belügyi kormányhoz felterjesztetett. A kormány sokáig huzta a dolgot, ugyanis az 1907. évi LIX. törvénycikk, amely az állam és törvényhatóságok közötti viszonyt tárgyalja, már érvényben volt. Ha jóváhagyják, úgy az államnak is ilyen értelemben kellett volna az 1885. évi XI. törvénycikket átdolgozni. Ez ellen azonban finánciális szempontból tiltakozott a pénzügyminiszter. A belügyi kormány ilyenformán visszaküldte a szabályzatot a székesfőváros törvényhatóságához jóváhagyás nélkül. A székesfőváros a formát kénytelen volt megváltoztatni, de a lényegét mégis meghagyta. Kisegítő eszközként létesítette a nyugdíjpótló intézményt. Ez a nyugdíjpótló intézmény tette lehetővé, hogy a székesfőváros tisztviselői és azok özvegyei már évek óta élvezik azokat az előnyöket, amelyeket az államiaknak az új nyugdíjtörvény biztosít.

A kormány ugyanis csak a múlt évben terjesztette az országgyűlés elé az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyei és árváinak ellátásáról szóló törvényjavaslatot. A javaslat törvényerőre emelkedvén, az országos törvénytarban 1912. december 31-én kihirdettetett.

Ez az 1912. évi LXV. törvénycikk lehetővé teszi, hogy a törvényhatóságok is újraalkossák nyugdíjszabályzatukat. Lehetővé, helyesebben szólva, köteleességüké tette.

Fővárosunk példáját követve, városunk Tanácsa is — dicséretére legyen mondva — nem késlelkedik, amikor a tisztviselők érdekében tehet. Már régebben megbízást adott dr. Magoss György tiszti főügyész urnak a javaslat elkészítésére. Dr. Magoss főügyész ur fáradságot nem kimélve, a törvény beható tanulmányozását, helyi viszonyok ismeretét igénylő fontos és nehéz feladatot hamar megoldotta. Megoldotta olyan értelemben, hogy munkájából az alapos jogi tudáson kívül csak a legmesszebb menő jóakaratról és kartársi szeretetről győződhetnek meg azok, akiknek érdekében a javaslat készült. A szabályzat tervezetét a Tanácshoz beterjesztette. A tervezet a jelentéssel együtt A Város című lap folyó évi március 8-án megjelent számában egész terjedelmében közöltetett.

Nem tudom, volt-e célja az előleges közzétételnek vagy nem? De ha volt, nem lehetett más, mint az, hogy mód adassék az érdekelteknek esetleges hozzászólásokra.

Félek, hogy félremagyarázzák a szándékomat és a közös cél érdekében kifejtett munkásságomat feltűnni vágyásnak minősítik, ha hozzászólok a javaslathoz. Mégis megteszem, mert úgy vélem, hogy ezáltal tisztviselőtársaim érdekét szolgálom és nem önérdék vezérel.

Mielőtt a javaslattal foglalkoznék, kérem annak általam nagyrabecsült készítőjét, engedje meg, hogy a szabatos, precíz és kellő körültekintéssel szerkesztett tervezetre egy pár szerény észrevételt tegyek. Észrevételeim a következő kérdésekre terjednek ki: 1. az özvegyi nyugdíj; 2. a kényszer nyugdíjazás szolgálati idő betöltése vagy túlhaladott életkor esetén; 3. az igazolványos altisztek szolgálati idejének beszámítása; 4. átmeneti intézkedésként a szabályzat életbeléptetése előtti özvegyi nyugdíjak felemeléséről gondoskodás.

1. Az özvegyi nyugdíj és gyermeknevelési járulék az, amelyről már jelentésében megemlíti a t. főügyész ur, hogy az állami törvénytől eltérően oldotta meg. Azon alapvet alkalmazván, hogy a férj, illetve atya szolgálati ideje és javadalmasához mérten állapítandó meg. Ezen eltérés indokolásául felemlíti, hogy az igazságosságot szem előtt tartva, méltányosnak véli, hogy a hosszú szolgálattal bíró tisztviselő özvegye magasabb nyugdíjat, illetve gyermekei több neveltetési járulékot kapjanak, mint az ugyanazon díjosztályban levő, kevesebb szolgálati idővel bíró tisztviselőké. Elismerem, hogy ez méltányosabb is. De megjegyzem, hogy az állami törvény sem zárja ezt ki és az is. módot nyújt, hogy a hosszú szolgálattal bírók özvegyei megkülönböztessenek. Mert igaz, hogy az 1912. évi LXV. törvénycikk 53. §-a szóról-szóra így hangzik: „A tisztviselő, valamint rendszeres évi fizetés (évi bér, évi zsold) élvezetében állott altiszt és szolga özvegyének nyugdíja annak a beszámítható javadalmasának az alapul vétele mellett, amelyet a férj a tényleges szolgálatban utoljára élvezett, a következőkép állapítatik meg: (L. A. táblázatot.)

Azonban a kimutatás alatt az 53. §. 2. bekezdéseként a következő szöveg áll:

„Abban az esetben, ha a fentiek szerint járó özvegyi nyugdíj kevesebb lenne, mint annak az összegnek a fele, amely a férjet nyugdíj címén megillette vagy megillette volna, az özvegy részére a különbözetet is ki kell utalványozni özvegyi nyugdíj címén, azonban ezt a különbözetet sem az 55. szakasz alapján engedélyezhető kedvezményes özvegyi nyugdíjnak, sem a gyermekek nevelési járulékának megállapításánál nem lehet figyelembe venni“.

A nyugdíjtervezet készítője valószínűleg elnézte ezt a táblázat alatt levő 2. bekezdését a fent említett 53. §-nak és így magyarázható,

jelzett különbözetet azonban az illető özvegy valóban elveszitené, ha az állami táblázatot át nem vennék. Hogy azonban át fogják venni, e felől az összehasonlító táblázat engem teljesen megnyugtató. Hisz azok a --al jelzett számok igazságért kiáltanak.

2. A második észrevételben a szolgálati idő betöltése vagy előre haladott életkor esetén alkalmazandó kényszernyugdíjazás kérdésével kívánok foglalkozni. Kivánatosnak tartanám ezt a szabályzatba felvenni. Mindkét okot tekintve, egy eredmény áll elő. Tisztelet a kivételeknek, de a hosszas szolgálat legtöbb embernél kimeríti a szervezetet, ha nem is teljesen semmisíti meg, de csökkenti az ügybuzgóságot. A szervezet gyöngülésével előálló rendellenességek, változások megakadályozzák a munkálkodást. A hosszas megszokás sablonossá teszi a munkakört, kiöl minden újítás iránti hajlandóságot. A conservatív felfogás sokszor a hala-

dást akadályozza. Elismerem, hogy néha a veszedelmes gyors száguldást mérsékli. Felsorolt indokok alapján annyival is inkább kívánatos volna ez esetben a kényszernyugdíjazás kimondása, mert azoknál, akik szellemi frissességben megmaradnak, akiknek tudását, mély tapasztalatát és értékes gyakorlatát a város továbbra is igénybe venni óhajtaná, a törvényhatóság módot nyújthat esetről-esetre az illető kiváló tisztviselő további munkálkodására.

3. A harmadik kérdés, amellyel röviden foglalkozni kívánok, az igazolványos altisztek szolgálati idejének beszámítása. Ellenvéleményem van a javaslattal szemben. A beszámítás a viszonyosságról szóló 1907. évi LIX. törvény-cikk alkalmazásán alapszik. A javaslat értelmében azonban a szolgálati időnek csak az a része számítatik be, amely a tényleges szolgálaton felül töltött. A katonaságnál ellenben nyugdíjazás esetén a bevonulás alkalmával letett

B) táblázat.

Összehasonlító táblázat az özvegyi nyugdíjra vonatkozólag.

Férj legutóbb élvezett fizetése	Állami törv. szerint járó özvegyi nyugdíj	Nyugdíj szabályzat-tervezet szerint a férj nyugdíjának felét véve							
		10	15	20	25	30	35	40	
		évi szolgálat után							
2000 K	1200 K	férfi nyugdíja *	1000	1240	1480	1720	1960	2200	2440
		özvegyi nyugdíj	500	620	740	860	980	1100	1220
		különbözet	-700	-580	-460	-340	-220	-100	+20
4000 K	1800 K	férfi nyugdíja	1960	2440	2920	3400	3880	4360	4800
		özvegyi nyugdíj	980	1220	1460	1700	1990	2180	2400
		különbözet	-820	-580	-340	-100	+190	+380	+600
6000 K	2600 K	férfi nyugdíja	2920	3640	4360	5080	5720	6400	7040
		özvegyi nyugdíj	1460	1820	2180	2540	2860	3200	3520
		különbözet	-1140	-720	-420	-60	+260	+600	+920
12,000 K	4800 K	férfi nyugdíja	5360	6680	7800	9320			
		özvegyi nyugdíj	2680	3340	3900	4660			
		különbözet	-2120	-1460	-900	-140			

* Lakbér nyugdíjjal.

eskü idejétől, illetve a bevonulás napjától számítottat a szolgálati idő. A viszonyosság elvével ellenkezik, hogy akinek javára a viszonyosságban levő hatóságok egyike bizonyos szolgálati időt beszámít, azt a másik csak megcsónkitva vegye át. Méltányos, hogy az egészet átvegye.

Mint ilyen természetű ügyet, még egyet kívánok megemlíteni. Az egyeseknél előállható kételyek elosztatása szempontjából kívánatos volna, ha az állam vagy más törvényhatóság szolgálatában eltöltött idő beszámítására vonatkozólag a beszámítás esetei és módozatai részletesen felsorolhatnának.

4. Az átmeneti intézkedések között kívánatos volna, hogy a szabályzat életbeléptetése előtt nyugdíjazott özvegyekről az államihoz hasonló gondoskodás történjék, olyformán, hogy jelenlegi nyugdíjuk 20%-át pótlékként megkapják, amint az az államiaknál is történt.

Ezeket kívántam a javaslatra vonatkozólag megjegyezni, ha ezáltal tisztviselőtársaim ügyét szolgáltam volna, úgy megeltem munkám jutalmát.

Rankai Jenő.

A nyilvános illemhelyről.*

Irta: Müller Rudolf főmérnök.

Fordította: Tatay Zoltán.

A csatornázás és vízvezeték befejezésével aktuálissá válik az utcai nyilvános illemhelyek felállításának kérdése. Ez alkalomból talán nem lesz érdektelen Müller Rudolf bécsi főmérnöknek e tárgyra vonatkozó cikkét — a szerző engedelmével — fordításban közölni.

*

Nyilvános illemhelyekül még nem régen csak a vendéglők és kávéházakban levő illemhelyek szolgáltak.

Midőn a városok az általános vízvezetékét létesítették, keletkeztek először a nyilvános vizeldék, majd később az árnyékszék.

Mig csak nyilvános vizeldék és egyes árnyékszék voltak, a nők ezirányu szükségletei teljesen elhanyagoltak, úgy, hogy néha — kivált nagy utcai ünnepek alkalmával — kellemetlenségek állottak elő. Ezen visszásság csak akkor szűnt meg, midőn a nők részére is állítottak fel nyilvános szükség helyeket.

Ezen vizöblítéses illemhelyek, mig bőséges vízzel elláthatók voltak, egészen jól megfelelték. Később 20—30 év alatt azonban a városok oly nagy mértékben megnövekedtek, a népesség száma a vidék bevándorlása folytán annyira megnövekedett s a lakos-

ság vízhasználata oly nagy lett, hogy a vízvezeték a szükséges vízmennyiséget csak nehezen tudta szolgáltatni.

Ez a jelenség kivétel nélkül mindenütt észlelhető volt, úgy, hogy a vízzel takarékoskodni kellett, s itt első sorban az u. n. nyilvánosan használt vízmennyiségre gondoltak, mely utcák és kertek locsolására, továbbá a vizeldék és árnyékszék öblítésére szolgált.

Igy ismét a régi, víztelen állapot állott volna elő az illemhelyeknél annak összes hibáival, ha nem sikerült volna segítséget találni.

A vízzel való takarékoskodás céljából a vizeldéknel mindenképen arra törekedtek, hogy a vezeték elszűkítsék. De miután az öblítés bár vékony sugárban, de mégis állandóan, éjjel-nappal folytonosan így is sok vizet emésztett fel, igyekeztek ezen nagy vízmennyiséget csökkenteni és szakadozott vizöblítést létesíteni, melynek rendeltetése abban állott, hogy egy öblítő-rekeszben csak nagyon kevés víz folyt, mely egy folyó segítségével csakhamar teljesen kiüríthető volt s így nagyobb számú vizeldét sorban egyidejűleg öblíteni lehetett. Mig az öblítő-rekesz vízzel újból megtöltetett, az öblítés megszakított. Ezáltal feltétlenül lényeges vízmennyiséget takarítottak meg, azonban a vízhasználat még mindig igen nagy volt.

A szakadozott vizöblítést árnyékszéknel is megkísérelték, mely azonban csak tömeges használatra szolgáló, főként gyárak, kaszárnyákban elhelyezett árnyékszéknel bizonyult használhatónak, mig jobb minőségű berendezéseknél, hol az árnyékszék tölcseréi közös csőben végződtek, melyben az ürülék mindaddig bennmaradt, mig öblítés történt, nem volt megfelelő.

Az olajvizelde (W. Beetz szabadalma, Wien) felatalálása jelentékeny fordulatot jelent.

Ezen rendszerrel többé semmiféle vizöblítés nem történik, hanem levezető medencék létesíttetnek, melyek ugyan víz-zárul is szolgálnak, de azokra külön preparált olajat öntenek, mely könnyebb lévén a víznél, a felszínen marad akkor is, ha új nedvesség (vizelet) éri.

A medencében maradó vizelet büzt nem terjeszt, mert az uszó olaj büzelzáróul szolgál. A falak, kagylók és minden egyéb hasonló olajjal lesz leöntve úgy, hogy minden folyadék gyors lefolyásra van kényszerítve és így nincs ideje sem párologni, sem büzt terjeszteni.

Ezen találmány — sajnos — klozetteknel nem alkalmazható. Itt a vizöblítésnél kell maradni, csak arra törekedjünk, hogy jó szerkezetek útján a vízmennyiséget a minimumra redukáljuk.

Beetz — ellentétben sok más feltalálóval, kik csak szabadalmuk kedvező értékesítésével törődnek — komolyan vette kezébe a dolgot.

Mindenekelőtt kizárólagos jogot biztosított magának arra, hogy (Bécsben) a legjobb fekvésű és

* Fordítás Müller Rudolf főmérnök „Városi jóléti intézmények” című művéből. Drukeriei und Verlungungs-Aktei-gesellschaft vorm. R. v. Waldheim, Jos. Eberle & Co. Wien kiadása.

legforgalmasabb helyeken saját (vagy más?) költségén csinos vasházikókat állíthasson fel. — Ezek belül is igen célszerűen vannak berendezve: díjtalan pissoir urak részére, továbbá klozett fizetés mellett urak és hölgyek részére.

Bizonyára megtalálta számítását, mert az e fajta szükséghelyek száma csakhamar igen megszapordott s azok nemcsak a többi ausztriai városokban, hanem a külföldön is rövidesen igen elterjedtek, jeléül annak, hogy mily élénk szükségletet elégítettek ki s jeléül annak, hogy a helyes vállalkozói szellem egy célszerű dolgot mily hamar ki tud fejleszteni.

Hogy ezen berendezések „vizöblítés nélkül, szagtalan“ az évek során teljesen a városok tulajdonába mentek át, azok elterjedését egyáltalán nem akadályozta, sőt ellenkezőleg minden városi előjárásnak előnyös, hogy évek hosszú során át megszabadul ettől a gondtól és akkor minden megváltási összeg, vagy ellenszolgáltatás nélkül jut egy kiváló vállalat birtokába, jöllehet csak igen kis külterületet bocsájtott díjtalanul rendelkezésére.

Az árnyékszékek öblítőkészülékén is rövid időn belül kiváló ujtás történt. Az eddigi készülékek úgy voltak szerkesztve, hogy a tartók uszó-szelep által állandóan töltve tartattak és öblítés alkalmával kiürítettén, ismét azonnal megtöltettek.

Az újabb systema (R. Müller) más elveken nyugszik.

Az öblítőkészülék állandóan üres s egy lánc meghuzása folytán először megtöltetik, majd automatikusan kiürül, miáltal az elzáró szelep automatikusan elzárván, az öblítőkészülék ismét üres lesz.

A két rendszer közötti különbség nyilvánvaló.

Ezen utóbbi öblítőberendezések semmi körülmények között sem fagynak be, s a legnagyobb vízmegtakarítással járnak, mert abban az esetben is, ha a zárószelep esetleg nem jól zár, miután előbb a tartónak kell megtelni, a vizpazarlás megakadályoztatik.

Az eddigi rendszereknél, a zárószelep kellő zárásának hiánya miatt, igen sok víz fogyasztatik el hasztalanul, kivált éjjel, midőn az árnyékszék használaton kívül van. Nyolc éjjeli óra alatt, eltekintve a napi fogyasztástól, könnyen elpazarolódik 100 liter víz, sőt még több is, ennél fogva az új öblítőrendszer „használaton kívül mindig üres“, létségekivül nagy elterjedésnek fog örvendeni.

Sok nagy városban már költséges földalatti illemhelyeket is építettek, melyek a célnak legjobban megfelelnek, mert senkinek útjában nincsenek s mégis könnyen felismerhetők, bár virágdiszítésükkel valóban nem egy illemhely benyomását látjuk, továbbá sem a kilátást, sem a tér szépségét károsan egyáltalán nem befolyásolják.

Kisebb városok ilyen fényűzést természetesen nem engedhetnek meg maguknak, legfeljebb a főbb

helyeken; jöllehet a Beetz rendszerű vasházikók elszállítása is meglehetősen költséges, azok aránylag mégis jóval kevesebbe kerülnek.

A szükséghelyek a jövőben olcsóbb minőségű vasbetonból, vagy vasbetétű betonfalakkal készülnek s kívánatos volna, hogy az összes városok és nagyobb községek nem zárkóznának el a bekerülési költségek elől s ily fontos és szükséges nyilvános szükséghelyeket alkalmas helyeken, hogy azok idegenek által is könnyen feltalálhatók legyenek, — felállítsanak.

Körrendelet.

8,813.
VI. a. /1913. B. M. számú körrendelet.

A magasabb légkörökben való tudományos vizsgálódás céljából felbocsátott léggömbökkel leszállásukkor való elbánás.

(Valamennyi törvényhatóságnak.)

A magasabb légköröknek tudományos kutatása céljából a külföldi államokban követett eljáráshoz hasonlóan (80,274—1902. B. M. sz. 1. és 129,187—1903. B. M. sz. 2.), a m. kir. földmívelésügyi Miniszter ur fennhatósága alatt álló m. kir. országos meteorológiai és földmágnességi intézet 1913. évi január hó 1-től bizonyos meghatározott napokon önjelző műszerekkel ellátott léggömböket (ballons sondes) bocsát fel, amelyek nagy magasság elérése után leereszkednek és pedig körülbelül 200—300 kilométer körzeten belül.

Az e részbeni kísérletezések eredményre azonban csak akkor vezetnek, ha ezen készülékek, melyek a levegő fizikai állapotát automatikusan felrajzolják, föltaláltatnak, a találó részéről mindennemű megrongálástól megóvatnak és a felbocsátó helyre vissza is küldetnek.

Ha valaki tehát ilyen műszert talál, a műszerkosarat és a ballon maradványokat a legnagyobb gonddal helyezze biztonságba és az intézetet „Meteor Buda“ című távirattal a leletről értesitse. Erre az intézet a műszerkosár, illetőleg ballon maradványok beküldésére ládat és zsákot küld.

A megtaláló 20 korona jutalomban részesül, amelyet a felmerült távirat és szállítási költséggel együtt a meteorológiai intézet fizet ki, ha a megtaláló a kosárhoz erősített levélben foglalt utasítás értelmében jár el.

A megtalált tárgyak visszatartása, kíváncsiságból való kibontása, vagy szándékos megrongálása, mivel állami tulajdonról van szó, a büntető törvények súlya alá eső cselekményt képez

Miről a Cimet az 1902. évi július hó 29-én 80,274. és 1904. évi ápril hó 22-én 129,187—1903. szám alatt kelt itteni körrendeletek kapcsán a lakosság körében a legszélesebb mérvű köz-hírré tétel végett értesitem.

Budapest, 1913. évi február hó 17-én.

A miniszter helyett:

Jakabffy s. k.,
államtitkár.

8249.
1913—VII. d. ügyosztály B. M. számú körrendelet.

Az „Acetan,” név alatt ecetsav pótlószerűl hirdetett hangyasav forgalomba hozatalának eltiltása tárgyában.

Valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság első tisztviselőjének.

Arról értesültem, hogy élelmi és élvezeti szerek savanyítására, illetve eltartására (konzerválására) olyan szert ajánlanak és hoznak forgalomba, amely az országos magyar királyi kémiai intézet, ugyszintén a Budapest-székesfővárosi vegyészeti és élelmiszer vizsgálóintézet vizsgálata szerint 80—90 % hangyasavat tartalmaz.

Tekintettel arra, hogy az orsz. közegészségi tanácsnak az a véleménye, hogy a hangyasav mérgező hatása, s hogy szabad árusítása közegészségi ártalmat idézhet elő; tekintettel továbbá arra, hogy az 1909. évi 5917. számú itteni rendelet a hangyasav tartalmu hus és hurka konzerváló szerek forgalomba hozatalát tilalom alá helyezte, az „Acetan” nevű szerek és egyáltalán a hangyasavnak élelmi és élvezeti szerek készítésére, ugyszintén eltartóbbá tételére (konzerválására) való használatát az 1876. évi XIV. t.-c. 8. és 14. §§-ai alapján eltiltom. Aki ezt a tilalmat megszegi, az 1879. évi XL. t.-c. 1. §-a értelmében kihágást követ el, és amennyiben cselekménye súlyosabb beszámítás alá nem esik, 15 napig terjedő elzárással és 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

Budapest, 1913. évi február hó 13-án.

A miniszter helyett:

Jakabffy s. k.
államtitkár.

Hirdetéseket
„A Város” részére felvesz
a kiadóhivatal
Kossuth-utca, Városház épület.

DEBRECZEN MŰZSÁBÓL.

Régi határjárások és helynevek a debreczeni pusztákon.

Irta: **Zoltai Lajos**, muzeumőr.

(Folytatás.)

V. Bánk (Bánkegyháza), Gömörő és Bakóczlika.

Bánk eredetileg ősi magyar személynév, néme-lyek szerint a Benedek-névnek régi magyar alakja.¹ Debreczen környékén ugyanigy két helységet is neveztek hajdan. Egyik Bihar megyéhez tartozott s ma Debreczen birtokában lévő pusztá; másik Szabolcs megyében feküdt Kállósemjén mellett.

A mi Bánkunkról ismeretes legrégebb fejjegyzés 1317-ből való, amikor I. Károly király a Balogsemjén nemzetségbeli Egyed fiainak, Iván és Simon mestereknek adományozza örök birtokul a Bihar megyében fekvő Bánkegyháza birtokot, Debreczen alatt Tamásvajda fiai ellen vivott ütközetben és Adorján vára ostrománál vérök ontásával tanusított hűségökért.²

Az elnevezés: Bánkegyháza (Bankighaz) mutatja, hogy e kisdud faluban templom is épült. A pápai tizedjegyzékekből pedig ekorbéli papjainak nevét is ösmerjük; 1333-ban Pál nevű papja nyolc, 1336-ban Márton nevű papja hét garas tizedet fizetett.³ A váradi egyházmegye legszegényebb plebánosaira esett 2—8 garas pápai tized. Sovány paróchia volt hát a bánki is.

A XIV. század közepén a fentebb megnevezett Egyed unokái, vagyis Iván mester fiai, ugymint László, András és Demeter Fancsika és Pacz szomszédságában fekvő birtokukat régi határai közt lévő minden tartozékaival együtt elcserélték a Gut-Kelet nemzetségbeli Adony ivadékaiknak szabolcsmegyei Harang nevű lakatlan birtokukért. Adony ivadékaikul megneveztetnek e csereszerződésben: fiának Ivánkának fiai, t. i. Lökösmester, Jakes, Miklós, illetőleg ennek két fia János és András, meg negyedik testvéröknek Istvánnak fia Péter. — Ugyanezen szerződés hagyta emlékezetül, hogy Bánk ez időben 16 lakott házból vagy telekből (mansio) állott.⁴

E birtokcsere mindkét félre nézve előnyös volt. A Kállay-család ősi vagyonának zöme Nagykálló körül feküdt s ott Harang is, Kálló és Napkor között; míg Ivánka fiainak birtokai leginkább Biharban, az Érmelléken terültek el. Ivánka fiai osztatlanul bírták Bánkot, de unokái, akik az Ivánkaházi, vagy Jankaházi nevet vették fel, ugymint János és András, a Miklós fiai, másik János és Péter az István fiai;

¹ Bunyitay V.: Páradi püsp. tört. III. 202.

² Zichy cs. Okmt. I. 250. Ujra átírva és megerősítve 1324-ben.

³ Monumenta Vaticana Hung. III. 41. stb.

⁴ Anjoukori Okmt. V. 552.

Miklós, Barnabás, Imre a Lőkös fiai és Antal, a Jakes (Jábet) fia, 1373-ban megosztottak Bánkon, azt négy részre szakítván. A váradi káptalannak erről szóló eredeti okirata nem állhat rendelkezésünkre, csak annak rövid kivonata; pedig az osztály egyesység mindegyik ág illetményét úgy a beltelkekben, mint a határban, amely akkor is tulnyomólag erdős terület volt, eléggé részletesen leírja.¹

A XIV. század végén az egyre jobban vagyonosodó Pérchyek vásárolják meg. Eladókul szerepeltek: Miklós a Lőkös fia, János az István fia és Adonyi András; vevők pedig Pérchy Mike és ennek László, Mátyás, Benedek nevű fiai, valamint Pérchy Zanyó fia Péter. 1408-ban Ivánkaházi László a Miklós fia és Benedek a János fia megújították az előbbeni szerződést; a Pérchyek pedig 1412-ben Zsigmond királlyal megerősítették azt, mire a következő évben ellenmondás nélkül bevezették őket Bánk birtokába.²

De hogy már jóval elébb is valósággal benne ült a Pérchy-család, kiviláglik Zsigmond királynak Budán 1400 jul. 27-én kiadott határjáró parancsából, mellyel Mátyásnak, Pérchy Mike fiának kérésére utasítja a váradi káptalant, hogy a biharmegyei Bánk (Bonch) nem falujában lévő szántóföldjei határát járja meg. A káptalan aug. 25-én jelentette a királynak, hogy Mihály presbiter, a Szent Mihály oltárának rektora és Kispércsi Bodó fia Tamás, mint király embere a szomszédok jelenlétében megjárták Pérchy Mátyás bánki szántóföldjeit.

A határjáró Debreczeni János fia László mester *Haláp* nevű birtoka felől indultak meg a *Szélesrét* (Zelesreth) fejtől; a megnevezett réten keresztül menvén, keleti irányban haladtak; nagy darab földet hagyva magok megett, elérték azokat a határjeleket (kettős határ), amelyek Pérchy Mátyás földjét Haláptól elválasztják. Majd *Gömörő* (Gwmerw) felől kezdték, a *Ludastó* (Ludastow) nevű halastó felett (vagy felől) a *Hosszuberekben* (Hwzywberch); e berken keresztül tovább mendegéltek s a *Ludastó* felé kanyarodtak; annak déli oldalán *Rakottyabokor* mellett azon halastó másik részéhez mentek. Azután *Monostorpályi* birtok felé haladva, déli oldalon főjelhez jutottak; innen *Loránddele* felől *Mikostekekhez* (Mykustekek) érkeztek s a *Sikéresut* (Sykeresutha) mellett hányt határjeltől észak felé fordulva a *Tötösrethen* (Tuteusreth) keresztül két berket érintettek; majd nyugoti irányban a *Vérvölgy* berekhez (Wervelgberch) érkeztek s végre *Fancsika* (Fanchoka) birtok felé fordulva, elérték ennek határát. Ott a járást, miközben több új határjelet hánytak, befejezték.³

Ez ősrégi helynevek közül máig kevés maradt meg. A határjárásnál említett Halápon, Fancsikán és

Monostorpályin kívül tudtommal csak a *Ludasrét* elnevezés él még. Ez a rét Bánk déli szélének közepe táján terül el. *Gömörőnek* talán Bánk délnyugati vagy Pacz felől eső részét nevezték. Még 1609, 1725, 1777-beli szerződések és auctios oklevelek emlegetik, mint Bánk tartozékát. *Mikos* és *Töttös* régi magyar személynevek. Mikostekek, Töttösreth tehát ilyen nevű emberektől kaphatta nevét. Zsigmond királynak Pérchy Mátyás fia, Miklós részére 1440-ben kiadott birtokba iktató parancsa Pércshez tartozó *Mikes* nevű prediumot is említ.¹ Mikostekek és Mikes predium azonban aligha egy. Én úgy sejttem, hogy Mátyás ur szántóföldjei Bánk keleti részén terültek el.

Nem sokkal azután, hogy a Pérchy-család megvásárolta Bánk falut, nagy per támadt közte és a Bagon, Monostoros Pályiban, Hosszapályiban birtokos Álmosdi Csire, meg Pocsaji családok között.² Ugyanis Pérchy Mike fiai: Mátyás, Benedek és László úgy ezen ujonnan szerzett birtokukra, mint az ősi Mikepércsre határjárást foganatosítottak s annak alapján új határjeleket állítottak. Ennek pedig Álmosdi Csire fiai János és László, valamint Pocsaji Péter, továbbá Pocsaji Miklós fia László ellene mondtak. Ezért a Pérchyek Garai László nádor előtt perbe idézték őket s kívánták: adják okát tiltakozásuknak. Alperesek felelték: a Pérchyek a kifogásolt határjárással és határcsinálással az ő monostorpályi, hosszapályi és bagosi birtokaik földjének tekintélyes részét a maguk Bánk és Pércs nevű birtokához akarták szakasztani és kapcsolni.

De minthogy a felek szóban forgó birtokaikról semmiféle határjáró levelet nem tudtak előmutatni, a nádor sem hozhatott nekik igazságos ítéletet. Annál fogva a váradi képtalannak következő megbízást adta:

Mindkét fél hites embereivel, a nádor emberével, a szomszéd nemesekkel, a felekkel, vagy ezek ügyvédjeivel együtt szálljon ki a helyszínére s ott járja be és jelölje meg *először* is a felperesek Bánk és Pércs nevű birtokait, úgy amint azoknak határait Monostoros Pályi, Hosszapályi és Bagos felől a felperesek megmutatják; azután pedig alpereseknek Hosszapályi, Monostorospályi és Bagos birtokait járja meg és jelölje meg határjelekkel, úgy amint ezek mutatják a Bánk és Pércs felől való határokat. Ha egyezik a két határjárás s egybe esnek a határjelek, akkor mindegyik félnél hagyja meg az önmaga által megjelölt területet, hogy azt örökösen birhassa; de ha eltérés lesz közöttük és egymásnak kölcsönösen ellenmondanak, akkor a vitás területet terjedelem, jövedelem és érték szerint királyi mértékkel becsülje meg, — vagy, ha ezt megtenni nem tudja, — más jámbor emberek megkérdezése mellett szemre értékelje; ugyanakkor lelkiösmeretesen vizsgálja meg, hogy a

¹ Regesta debreczeni vonatkozású régi oklevelekből a városi muzeumban.

² U. a. Regesta.

³ Szabolcsvármegyének mohácsi vész előtti oklevelei 3. 4. sz. okl.

¹ U. O. 5. 6. sz. oklevél.

² Az Álmosdi Csire és a Pocsaji család egy törzsek — az Ákos nemzetségnek — együtt nőtt két ága. Karácsonyi J. Magyar nemzetségek I. 98. 119.

felek közül melyik mutatja meg helyesebben és világosabban a birtokok határjeleit és melyik van benne most egészben vagy részben a vitás föld birtoklásában? A koronás király iránt tartozó hűséggel, Istenben való hittel, a felekhez való gyűlölet és kedvezés nélkül tudakolja meg továbbá azt is a káptalan a szomszédoktól és a környékbeli nemesektől, hogy a peres föld azelőtt kié volt, vagy kihez kell annak tartoznia? Csak a való igazságot fogadja el! Ha ez megtörtént, a határjárásnak, a határjelek kitűzésének és felállításának, a vizsgálatnak, a becsünek, szóval az egész eljárásnak rendjét barátságosan írja meg.

A váradi káptalan eleget tett a parancsnak; meg tetszik ez a nádorhoz intézett rescriptumából. Az eljárásnál jelen voltak: a felperesek hites embereiül Bodóházi Jakab és Kenchei Miklós, az alperesek hites embere János pap; továbbá Pérechy Mátyás és László, akik Benedek testvéröket is képviselték; Pocsaji Péter és Pocsaji László, Miklós fia személyesen; Alchy István prókátor pedig Csire fiaért, Lászlóért és Jánosért.

Először is megjárták Bánk birtokot Hosszupályi és Monostorpályi felől, amint a felperesek mutatták, ily módon:

Kezdték keleten egy domb-tetőn, *Létáról Bánkra* vezető ut mellett, azután csipkebokrok közti jó messzire mentek déli irányban egy dombig; innen nyugoti irányban ismét bokrokon keresztül más dombhoz értek; ugyanazt az irányt követve bokrok közt megint dombot; ettől nem messzire újra dombot (montem) találtak, ez utóbbit *Monostoros Pályiból Pércsre vezető ut* mellett s ezzel a bánki határjárását befejezték.

Az összefüggés kedviért közöljük — bár szorosan véve nem tartozik feladatunkhoz — Pércs birtok határjárását is. Pércs urai a határt „Monostoros Pályi, Hosszupályi és Bagos felől így mutatták ki: Megindultak a *Hosszupályiból Debreczen* városába (ad civitatem) vezető közut mellett emelkedő halomtól (collis) s dombokon keresztül (per montes), majd bokrok között elébb délnyugoti irányban menedégéltek nagy távolságra; azután kissé nyugot felé fordultak s egy darabig szántóföldek között ballagtak; majd délirányban begyepesedett uthoz értek, amelyen keresztül menvén, s nyugot felé kanyarodva, szántóföldek között a *Pályiból Pércshez vivő uthoz* jutottak; ezen ismét keresztül vágtak déli irányban s egy erdő mellett dombhoz értek; innen tágas szántóföldeken nyugoti irányt követve elérték azt a közutat, mely *Kis-Bagos* birtokról „*Kysbagosulha*“ néven Pércsbe vezet. Így járták be Pércsnek Bagos, Monostoros Pályi és Hosszupályi felől eső határait.

A depútáció megint visszatért Bánkra és bejárta Hosszupályinak, Monostoros Pályinak Bánk felől való határait, úgy, amint azokat a Pocsaji testvérek és a Csirék fiskálisa megmutogatta.

Most is keletfelől kezdték a *Városkeresztrelje*

(Varaskerezhre) mellett, egy domb tetején, innen nyugot felé egy nyíllövésnyire két régi határdombot találtak, melyeknek egyike Hosszupályi és Monostorpályi, másika Bánk birtokot határolja; innen nyugoti irányban sokáig menedégéltek, utba ejtve egy dombot s a *Csekerakotlyája* nevű rétet (Chekerakothyaya); majd jó darabig déli s egy dombtól fogva pedig délnyugoti irányt követve, kevés idő múlva elérték a *Hosszupályiból Bánkra* vezető utat; ismét délnyugotnak haladtak jó messzire a *Berek* (berch) nevű dombon keresztül s a *Csordakutja* nevű rét mellett (így írva tán hibásan: Choporthakutha.) Végre a *Bakócljuka* (Bakóclyk a) nevű helyhez érkeztek s ott egy közut mellett, mely *Pályiból Debreczenbe vezet* — a pályi birtokok határjárását befejezték.

Hátra volt még Bagos határának megjárása a pércsi oldalon, — a Pocsajiak és Csirék előadása szerint. *Bakócljuka* felől indultak délnyugoti irányban s hamarosan keresztül mentek a *Bagosról Halápra vezető uthoz*, melynek kanyarodásától fogva kevés ideig ugyanazon az uthoz haladtak; majd *Sikeress ut* (Sykereswth¹) nevű gyepes uthoz találtak, melynél nyugotra fordultak s egy völgybe jutottak. Tovább menedégélve, utba ejtettek egy árkot, egy erdőt, azután déli irányban szántóföldeket; utjukba esett a pércsi nagyerdő, — a *Bagosról Pércsre vezető ut*, melyen keresztül menvén, bokros területen sokáig ballagtak, míg eljutottak a *Bodóházáról Bagosra* vivő uthoz, ahol a határjárás véget ért.

A határjárásnál talált régi s ujonnan emelt határdombok külön-külön felemlítvék; de rövidség okáért azokat én mellőztem. Fődolgoz az, hogy úgy a felperesek, mint az alperesek az összes határjelzéseknek kölcsönösen ellene mondtak.

A határjáró küldöttség alperesek Hosszupályi és Monostorpályi birtokai, meg felperesek Bánk birtoka közt vitássá lett földet hét királyi ekényire, alperesek Bagos és felperesek Pércs birtoka közt lévő peres földet pedig — amint szemre megítélhették — három királyi ekényire becsülte. Megállapították azt is, hogy a felperesek feltünőbb határjeleket mutattak, mint az alperesek s amazok a vitás terület nagyobb részének vannak tényleges birtokában.

A felek által igazmondó tanukul előállított *Bodóházi* János fia György és *Sáranghi* István fia Kelemen azt vallották, hogy az ő legjobb tudomásuk szerint a peresföldet közösen használták ugyan, mégis azoknak nagyobb része birtokában (in dominio) felperesek voltak és vannak most is.

Miután a káptalan mindezekről jelentést tett a nádornak, Chyre László, valamint a felperesek ítéletet kívántak. Chyre fia László személyesen, Pocsaji Péter és László, továbbá Chyre János pedig ügyvédek, t. i. Merche László és Alchy István által

¹ Sikeress ut=ragadós, sáros agyagos ut.

kijelentették: alávetjük magunkat annak, hogy a határok a felperesektől kiveendő esküvel igazittassanak ki.

Viszont a felperesek ügyvédje, Zomléni Mátyás is válaszolta: ügyfeleim készek letenni az esküt. A biráskodásra összegyűlt ország nemeseivel egyetértve tehát elrendelte a nádor, hogy a váradi káptalan embere valamelyik királyi emberrel, a meghívandó szomszédokkal, az alperesekkel, vagy ezek törvényes képviselőivel s hites tanukkal elmenvén elébb Bánkra, azután Pércsre, újból járják meg felpereseknek Monostorpályi és Hosszupályi, illetőleg Bagos felől eső, önmagok által már ennek előtte megmutogatott határait s azokat új határdombokkal jelöljék meg.

Ennek utána pedig a felperes Pérchyek a törvényes formák megtartásával esküdjenek meg, elébb Bánk, azután Pércs birtokuknak önmaguk által kimutatott határjeleinek egyikén. Olyanformán hangzott a nádori ítélet, amint Arany énekelte:

*Állj elő vén Márkus! vedd le süvégedet,
Hadd süsse a napfény galamb-ősz fejedet;
Tartsd fel három ujjad: esküdjél az égre,
Atya, Fiu, Szentlélek hármasság istenségére:
Hogy az a darab föld, melyen most állasz,
Nem tarcsai birtok, — ladányi határ az.*

Igy tegyenek esküt Pérchy Mátyás, Benedek és László is. Előállani — mondja a nádori parancs is — meztelen lábbal, megoldott övvel; fejük felett földet tartva s az ország szokása szerint a magokénak mondott föld felett esküdni meg arra, hogy a fentebb megírt határok és határjelek, amelyeket ők elébb kimutattak és felállítottak, igaz határai és kétségtelen határjelei Bánknak és Pércsnek; Bánkot és Pércset Hosszupályitól, Monostorpályitól és Bagostól régtől fogva mindig ezek különítik és választják el. Arra is esküdjenek meg, hogy úgy az egyik hét ekényi, mint a másik három ekényi peres föld az ő Bánk és Pércs nevű birtokukhoz, nem pedig Hosszupályihoz, és Bagoshoz tartozott.

Ha felperesek ezt megcselekszik és megtehetik, — folytatja tovább a nádori ítélet — akkor a felperesek által kimutatott határjelek helyein jól látszó határjeleket csináljanak s az ezek által határolt két peres földet, t. i. hét ekényit Bánkhoz, három ekényit pedig Pércshez csatolják; de ha nem akarják vagy nem tudják megtenni, akkor a felperesek által kimutatott határokat és jeleket el kell bontani s feltűnő határjeleket alperesek által mutatott helyeken állítsanak; a peres földeket pedig a két Pályihoz és Bagoshoz kapcsolják, hogy azokat alperesek és utódaik birhassák örökké, — a felek és mások ellenmondása semmis lévén.¹

Valósággal letették-e Pérchy Mike fiai az esküt, nem tudjuk. Mert arról írás nem maradt. A föld, melyet magokénak mondtak, nagy terjedelmű volt.

Bánknál hét, Pércsnél három, összesen tiz királyi ekényi, körülbelül ezer hold. Nem csoda, ha a peresfelek által mutatott határok olyan nagyon eltértek egymástól. Hol vezették a Pérchyek, hol a Pocsajiak és Csirék az 1415. évi határjárókat, ma már bajos őket nyomon követni; miután a nekik fix-pontokul alkalmasnak bizonyult helynevek a nép ajkáról kivesztek. Talán kisegitenének most minket e zavarból Debreczen város magánlevéltárában Bánkra vonatkozólag 1373-ból és 1433-ból őrizett osztálylevelek, amelyek Bánk határát részletesen leírják! De, mert — sajnos — most még ezen oklevelekbe bele nem tekinthetünk — a Garai László nádor ítélő levelében körülírt határokat mi csak sejtethetjük, hogy körülbelül merre vonultak.

Nekem úgy tetszik, hogy a Pérchy testvérek által kimutatott határok nem vágnak össze Bánknak a két Pályi és Mikepércsnek Bagos felől lévő mai határaival, hanem azokat Bánk déli oldalán lejjebb tolták a monostorpályi és hosszupályi mai Feketerét, Tejfeles és Hosszugaz nevű erdők felé; Pércs keleti oldalán pedig a bagosi határból magokénak vallották a mai Sebestanya és Szabó-tisztája nevű birtokok egyrészét.

Ennek a megállapításánál abból a feltevésből indulok ki, hogy Hosszupályi, Nagy- és Kisbagos, valamint Pércs és Bodóháza falvak hajdan is ugyanott feküdtek, ahol ilyen nevű községeket (az utóbbi kivételével) ma is találunk; Bánk- és Haláp-falvak is ép ott állottak, ahol ma *bánki-* és *halápi-*telek nevű földeket ismerünk. Azt is feltesszük eleinkről, hogyha ők egyik faluból a másikba topographiai, természeti akadályok nélkül egyenes irányban mehettek, akkor nem törtek sem gyalogjáró, sem szeke-res-emberek kerülő utakat. Ha már most lehetőleg egyenes irányban magunk elébe képzeljük a térképen a határjárásoknál említett *léta-bánki, pércs—monostorpályi, hosszupályi—debreczeni, pályi—pércsi, hosszupályi—bánki, bagos—halápi, bagos—pércsi* és *bodóházi—bagosi* közutakat, meglehetősen tájékozódunk a peres területek fekvéséről, sőt a Pérchyek régi birtokairól szóló oklevelekben néhányszor előforduló Bakócyka, Babolchlyka hollétét is kifürkészhetjük, amelyet Csánky Dezső Magyarország Hunyadiak korszakabeli földrajzában Szepes körül keres. Holott Garai nádor 1415-beli nevezetes ítélő levele segítségével bátran Pércs, Pacz, Bánk és Bagos közé helyezhetjük. Alighanem Pacz alsó részét, vagy Bánk délnyugoti csücskét nevezték így. A muzeumunkban lévő Regesta Bánkkal, Gömörövel együtt emleget egy *Rákócz* nevű birtokot, melyet Debreczen városa zálogjogon szerzett. Én bizonyosnak tartom, hogy a Regesta készítője Bakóczot olvasta rosszul Rákócznak. Hogy Bánk határa délfelől mimódon és mikor alakult úgy, amint ma van, adatok hiányában egyelőre nem tudjuk.

De ez alkalommal Bánk további történetével sem foglalkozom.

¹ Gr. Károlyi család oklevéltára II. k. 18—27. l.

Körözesek.

A. 219,703—1913. IV. A Székesfehérvárott 1877. évben született, állandó lakással nem bíró Csizmarik János (neje: Ludvig Julianna, szülei: János és...) cseléd, illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni, s a fölvett jegyzőkönyvet hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913 február 18-án.

A székesfőváros tanácsa.

A 220,219—1913. IV. ü. o. szám. A Budapesten 1872. évben született, állandó lakással nem bíró Eihen Ferencz vasesztergályos, (neje Schügl Izabella, szülei: Márton és Guttmann Jozefin) illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni, a fölvett jegyzőkönyvet pedig hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913. évi február hó 8-án.

A székesfőváros tanácsa.

227,716—1913/IV. A Kis-Szt.-Mihály községben, 1859. évben született, állandó lakással nem bíró Waschitz Ferenc ácssegéd (neje: Steteli Anna, szülei: István és Horváth vagy Papp Mária) illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni s a fölvett jegyzőkönyvet pedig hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913 február 20-án.

A székesfőváros tanácsa.

MIRROVAG.

— **Gondnoksági ülés.** A debreczeni tanyai állami elemi iskolák gondnoksága 1913 március 17-dikén délután 3 órakor a városház könyvtárszobájában ülést tart folyó ügyek elintézésére.

— **Halálozás.** A legbensőbb részvétellel vettük a következő gyászjelentést: A. B. F. R. A. Fájdalmas szívvel jelentem, hogy szeretett unokatestvérem németujfalui Simonffy János, Debreczen sz. kir. város tisztviselője, életének 80-ik évében 3 napi súlyos szenvedés után ma reggeli 10 órakor csendesen elhunyt. Kinek is kihült tetemeit f. hó 9-ikén délután 3 órakor Széchenyi-utca 52. sz. házunknál a ref. egyház szertartása szerint tar-

tandó gyászima után fogom a Hatvan-utcai sírkertben siri nyugalomra helyezni. Mely végtisztességtételre rokonait és jó barátait szomorú szívvel meghívom. Debreczen, 1913 márc. 7. Unokatestvére: Jóó Piroska. Áldás és béke poraira. A megboldogult aranyszivü, áldott jó ember volt, a szegényeknek gyámolítója, minden emberi szenvedés enyhítő lelke. Hivatalában buzgó, kötelességtudó. Nagy kort ért el és lelkének derüje egészen halálos ágyáig kísérte.

3974—1913. sz.

Árverési hirdetés

a nagyerdei nyári lakok bérbeadására.

A város tulajdonát képező nagyerdei nyári lakások: és pedig az I. számú nyári lakásban 1. és 2. számú, — a II. számú nyári lakásban 3., 4., 5., 6. számú, — a III. számú nyári lakásban 7., 8., 9., 10. számú, — a IV. számú nyári lakásban a 12. és 13. számú, — az V. számú (fürdő épület) 14., 15. és 16. számú, végre az ugynevezett „Kerekház“ nyári lakások folyó évi május 1-től november 1-ig terjedő időre nyilvános árverésen bérbe adatnak.

Az árverés a városháza kistanácstermében **folyó évi március hó 26-án délelőtt 10 órakor** tartatik meg.

Kikiáltási ár mindenik nyári lakásra az 1912. évi bérösszeg.

Árverelni kívánók a kikiáltási ár 10%-át az árverés vezetéséért megbizottak kezéhez lefizetni tartoznak, mely bánatpénz a bérösszeg második részletében számoltatik el.

A házirend és árverési feltételek a hivatalos órák alatt a számvevőségnél tekinthetők meg.

Debreczen, 1913. évi március hó 3-án.

A városi tanács.

Debreczen sz. kir. város

könyvnyomda-vállalata

Debreczen, városház épület.

~~~~~

**Készít mindenféle nyomdai munkákat
a legegyszerűbbtől a legdíszesebb
kivitelig, jutányos árak mellett.**

Körözések.

A. 219,703—1913. IV. A Székesfehérvárott 1877. évben született, állandó lakással nem bíró Csizmarik János (neje: Ludvig Julianna, szülei: János és...) cseléd, illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni, s a fölvett jegyzőkönyvet hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913 február 18-án.

A székesfőváros tanácsa.

A 220,219—1913. IV. ü. o. szám. A Budapesten 1872. évben született, állandó lakással nem bíró Eihen Ferencz vasesztergályos. (neje Schügl Izabella, szülei: Márton és Guttmann Jozefin) illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni, a fölvett jegyzőkönyvet pedig hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913. évi február hó 8-án.

A székesfőváros tanácsa.

227,716—1913/IV. A Kis-Szt.-Mihály községben, 1859. évben született, állandó lakással nem bíró Waschitz Ferenc ácssegéd (neje: Steteli Anna, szülei: István és Horváth vagy Papp Mária) illetőségének megállapítása vált szükségessé. Fölkérjük az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy a nevezettet nyomoztatni s föltalálás esetén a saját és szülei származási és illetőségi viszonyaira vonatkozóan kihallgatni s a fölvett jegyzőkönyvet pedig hozzánk megküldeni sziveskedjenek.

Budapest, 1913 február 20-án.

A székesfőváros tanácsa.

MIRROVAG.

— **Gondnoksági ülés.** A debreczeni tanyai állami elemi iskolák gondnoksága 1913 március 17-dikén délután 3 órakor a városház könyvtárszobájában ülést tart folyó ügyek elintézésére.

— **Halálozás.** A legbensőbb részvétellel vettük a következő gyászjelentést: A. B. F. R. A. Fájdalmas szívvel jelentem, hogy szeretett unokatestvérem németujfalui Simonffy János, Debreczen sz. kir. város tisztviselője, életének 80-ik évében 3 napi súlyos szenvedés után ma reggeli 10 órakor csendesen elhunyt. Kinek is kihült tetemeit f. hó 9-ikén délután 3 órakor Széchenyi-utca 52. sz. házunknál a ref. egyház szertartása szerint tar-

tandó gyászima után fogom a Hatvan-utcai sírkertben siri nyugalomra helyezni. Mely végtisztességtételre rokonait és jó barátait szomorú szívvel meghívom. Debreczen, 1913 márc. 7. Unokatestvére: Józ Piroška. Áldás és béke poraira. A megboldogult aranyszívű, áldott jó ember volt, a szegényeknek gyámolítója, minden emberi szenvedés enyhítő lelke. Hivatalában buzgó, kötelességtudó. Nagy kort ért el és lelkének derüje egészen halálos ágyáig kísérte.

3974—1913. sz.

Árverési hirdetmény

a nagyerdei nyári lakok bérbeadására.

A város tulajdonát képező nagyerdei nyári lakások: és pedig az I. számú nyári lakásban 1. és 2. számú, — a II. számú nyári lakásban 3., 4., 5., 6. számú, — a III. számú nyári lakásban 7., 8., 9., 10. számú, — a IV. számú nyári lakásban a 12. és 13. számú, — az V. számú (fürdő épület) 14., 15. és 16. számú, végre az ugynevezett „Kerekház“ nyári lakások folyó évi május 1-től november 1-ig terjedő időre nyilvános árverésen bérbe adatnak.

Az árverés a városháza kistanácstermében **folyó évi március hó 26-án délelőtt 10 órakor** tartatik meg.

Kikiáltási ár mindenik nyári lakásra az 1912. évi bérösszeg.

Árverelni kívánók a kikiáltási ár 10%-át az árverés vezetéséért megbizottak kezéhez lefizetni tartoznak, mely bánatpénz a bérösszeg második részletében számoltatik el.

A házirend és árverési feltételek a hivatalos órák alatt a számvevőségél tekinthetők meg.

Debreczen, 1913. évi március hó 3-án.

A városi tanács.

Debreczen sz. kir. város

könyvnyomda-vállalata

Debreczen, városház épület.

~~~~~

**Készít mindenféle nyomdai munkákat
a legegyszerűbbtől a legdíszesebb
kivitelig, jutányos árak mellett.**

